

УДК 343.8

Градецький А.В.¹, Пусєва Д.В.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗНТУ

² студ. гр. Ю-127сп ЗНТУ

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Провідною тенденцією розвитку сучасної системи покарань в Україні стає подальша її гуманізація, тобто становлення та зміцнення в ній одного з найважливіших і найбільш пріоритетних принципів – принципу поваги до прав людини.

В основі функціонування системи покарань знаходиться принцип гуманізму, який базується на загальних принципах галузей права, що регламентують боротьбу зі злочинністю, передусім таких, як кримінальне право, кримінологія, кримінально-виконавче право.

Принципи гуманістичної спрямованості покликані забезпечити системність правового регулювання суспільних відносин, які виникають при виконанні покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

У статті 28 конституції України знайшло своє відображення поняття людської гідності, що є основним у концепції прав людини: "кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність поводженню чи покаранню". Засуджені мають право на ввічливе поводження з боку адміністрації і персоналу органів і установ виконання покарань. Гідність засудженого виражається у визнанні його суб'єктом виконавчої діяльності, наділений відповідним правовим статусом.

В ексекутивній діяльності дотримання прав людини самим безпосереднім чином зв'язана з можливістю засудженого відстоювати свої права, звертаючись з пропозиціями, заявами і скаргами в суд, до уповноваженого верховної ради України з прав людини, у відповідні міжнародні судові установи, чи у відповідні органи міжнародних організацій, членом чи учасником яких є Україна, що передбачено статтею 55 Конституції України.

Права людини в діяльності органів і установ виконання покарань виявляються в активному обов'язку адміністрації їх дотримуватись щодо кожного із засуджених.

В частині 3 статті 63 Конституції України сказано: «засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду». У свою чергу ця конституційна норма відповідає гарантіям забезпечення належного механізму захисту прав людини, закріплених у Стандартних мінімальних правилах ООН, а також вимогам ставлення до засуджених, що знайшли відображення в Основних принципах поводження з ув'язненими, затверджених резолюцією 45-й сесії Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р.. Таким чином, національне кримінально-виконавче законодавство, регулюючи діяльність органів і установ виконання покарань, повинне також відображати міжнародні стандарти виконання покарань і поводження з засудженими.

Перш ніж стати принципами діяльності органів і установ виконання покарань, основні засади, закріплені в Загальній декларації, зазнають певної метаморфози. Спочатку ці загальнолюдські ідеали існували лише як суб'єктивні категорії, як заява від імені ООН, як урочисте проголошення основних ідей у сфері прав людини. Одержавши свій розвиток у міжнародних документах спеціалізованого характеру, що відображають стандарти поводження з засудженими, вони здобувають суб'єктивно-об'єктивні ознаки в силу свого, як правило, рекомендаційного характеру. Наступною стадією їхньої об'єктивізації є закріплення вимог міжнародних актів у національному законодавстві – у цьому випадку вони здобувають обов'язкову силу й об'єктивно-суб'єктивні характеристики, такі як нормативність, стабільність, незаперечність і неприпустимість відступу від них навіть у порядку винятку. При цьому суб'єктивний елемент виявляється в можливості вибору законодавцем тих чи інших принципів, що будуть покладені в основу організації національної кримінально-виконавчої системи. Потім у практичній діяльності органів і установ виконання покарань принципи здобувають переважно об'єктивні властивості, що обумовлюють функціонування і гуманістичні тенденції розвитку кримінально-виконавчої системи.

У діяльності органів і установ виконання покарань необхідно створити такі умови, при яких вимоги принципів кримінально-виконавчого законодавства не зможуть бути тільки декларацією, формальною можливістю. На цій стадії свого розвитку принципи об'єктивно стають реальними засадами практичної діяльності адміністрації органів і установ виконання покарань.

Для того, щоб визнати ті чи інші положення як принципи кримінально-виконавчого законодавства, необхідно виходити з того, що принципи, по-перше, визначають побудову і зміст особливої частини кодексу, де регулюється виконання конкретних видів кримінальних покарань. По-друге, вони впливають на зміст інститутів і норм кримінально-виконавчого права, а також створюють орієнтири для інших законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють виконання різних видів покарання. По-третє, принципи кримінально-виконавчого законодавства через систему норм і шляхом безпосередньої дії впливають на практику виконання кримінальних покарань, коректуючи її на користь реалізації прогресивних ідей законності, гуманізму, рівності громадян перед законом тощо.